

- A**fferre valeant. Nam contusiones, vulnera capitis, & musculorum temporalium, earum, qui soporofus est affectus, inferre testatur: quæ quidem aliter nocent, quàm refrigerando & humectando. Est reperire apud illum, eundem affectum excitari posse ob vehementes dolores, concidente (vt ait) robore spiritus animalis: nec non coma, ob virium infirmitatem nasci: quæ quidem causæ non videntur æquales esse suis effectis. Nam si eo authore somnus præter naturam, is duntaxat censendus est, qui difficile excitari, soluique potest, nequeunt profecto tam leues causæ, tantum parere effectum. nam à vehementi dolore, altus quidem, sed suavis, quique à mediocri irritamento finiatur, hominem inuadit. Ait quoque catalepsim fieri, nunc à frigiditate, & siccitate, nunc verò à sola siccitate, tanquam sola frigiditas, & humiditas, causæ non sint somni præter naturam. Erant præterea methodo aliqua explicandæ causæ huiusmodi somnorum, & docendum, quid commune singulis sit, & probandum, cur illæ, quas affert, solæ hanc vim obtineant. Non enim constat an frigiditas, vel humiditas, valeant hos somnos facere: ac absurdum videtur esse, credere, frigida medicamenta non posse somnos secundum naturam facere: quando quidem lactuca, papauerisque semen, & aqua ipsa frigida, æstiuo tempore sanis, & etiam laborantibus, suaues vtilisque somnos conciliant. Fieri somnum præter naturam, quando ob nimium humorem calor intus veluti suffocatur, impediturque prode, certum est: vt illud quoque verum est, alia ratione ab humore, huiusmodi somnos committi: veluti quum calor, qui iam à suis fontibus exiit in cerebro, oclusas ab humore cavitates inuenit. Aliud enim est intus habere, quod secum ducere nequeat, aliud foris inuenire, quod sibi viam præcludat. Vigiliæ verò præter naturam causas, videtur Galenus diligentius docuisse libro tertio de causis pulsuum, & in fine primi libri, necnon in commentario tertij aphorismi secundi libri. Ait enim præcitato libro de pulsibus, huiusmodi vigiliam fieri, quando natius calor desiccatus, & quasi inflammatus, foras immodicè mouetur: quod quidem in febribus ardentibus sæpe accidere videmus. Redditur enim natius calor igneus, qui postea nequit non ferri fursum ad sensoria, & in illis plus quàm oportet versari: vnde immoderata oritur vigilia: verum non solum ex ipsius interni caloris feruore huiusmodi uigilia fit, sed etiam immodicus capitis calor, quæque illud irritant, aut sensoria immodicè exercent, calorem internum euocant, eumque illic consistere cogunt, pari ratione insomniam pariunt: quo pacto rectè Galenus scribit in eo libro de symptomatis, phrenitide laborantes, ob immodicum calorem, siccitatem, & succum mordentem, vigilijs torqueri. Id quod etiam experiuntur nonnunquam studiosi literarum, aut qui ex alijs cogitationibus, calorem mouent ad superiores partes. Accidit enim ex continua illarum actione vigiliæ fieri: quæ nulla arte, aut difficillimè certè reprimi possunt. Hæc Galenus de causis somni, & vigiliæ præter naturam. Scribit de eadem re etiam Montanus, quæ quidem paucis commemorare statui, vt suarum rerum studiosis locos indicem, à quibus cauere debeant. Igitur scribit ille primo aphorismo secundi libri, somnum non naturalem fieri, quando aliqua ex causis, quas dixit facere naturalem somnum, mutantur: veluti si calor igneus fuerit, & non mitis. Tunc enim inquit fit cataphora, & caros: quod ab Arabibus Subeth vocatur. In eo enim affectu vigilare, & dormire ait homines: quia etsi materia adest apta ad somnum naturalem conciliandum, nempe vapores humiditatis, tamen quia igneus calor est, qui vapores incendit, ideo dormire non possunt, qui hoc malo laborant. Subdit hunc affectum fieri, vbi plurimus sanguis in corpore abundat, & ebullit: ex qua ebullitione ignea, si calor vincit humiditatem vaporum, tunc motum illum verti ad vigiliam: at si vapor humidus vincit, & suffocat calorem igneum, tunc inquit fit sopor merus, qui ab Arabibus dicitur Subeth. Addit fieri somnum non naturalem etiam à calore externo, vt à sole feruido: nam calor igneus, qui est causa mali somni, tollit (inquit) somnum. vult etiam fieri huiusmodi somnum à calore febrili, & igneo, mutata scilicet causa efficiente ipsum somnum. Quinetiam mutata materia somni, nempe ex multitudine vaporum, in his qui liberalius biberunt, huiusmodi somnum accidere putat: quem etiam fieri credit ex vapore frigidior. Idem etiam fieri tradit, si formalis causa mutatur, id est si primum sensiterium refrigeratur: vel ab extrinseca refrigeratione, vel ex resolutione calidi innati: quod quidem illis vsu uenire arbitratur, qui importunè, & præter modum se in labore exercuerint. Illos enim resolutio cordis calore, refrigerari in primo sensiterio, & ita corripri non vero somno, sed impotentia vigiliæ. Ad hunc modum, illud quoque pertinere putat, si quis ex papauere assumpto, in soporem incida: Id enim euenire, refrigerato calore, spiritu, & ab illis primo sensiterio, non mutata causa materiali, & efficiente naturalem somnum, sed ipso duntaxat primo sensorio. Subdit talem somnum fieri propter congelationem, quam Catochum nuncupari scribit, & fieri à congelatione cordis, non à uapore, sed ab aliquo ueneno assumpto. Tandem concludit somnum præter naturam fieri, mutata aliqua causa, ex illis, quæ naturalem pariunt: cuius generis est calor igneus, agens in materiam igneam, uel suauem, à qua acres humores attollit. Huius somni formalem causam non iam esse moderatam frigiditatem, ut in naturali somno, sed stupefacientem: & causam finalem non esse, ut conficiatur alimentum, & augeatur calor, sed erit inquit cruditas, & perturbatio eius quod patitur. Hæc primo aphorismo secundi libri tradit Montanus. In tertio uerò scribit somnum fieri, propter plurimam excitationem, & resolutionem caloris, natam propter defectum humiditatis, & ex hac causa laborare, qui dormiunt